

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання дипломних магістерських робіт

*(для студентів на здобуття другого (магістерського) рівня
вищої освіти зі спеціальності 073 – Менеджмент)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2018

Методичні рекомендації до виконання дипломних магістерських робіт для студентів на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 073 – Менеджмент) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад. : М. М. Новікова, Н. О. Кондратенко, М. О. Магомедова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 31 с.

Укладачі: д-р екон. наук, проф. М. М. Новікова,
д-р екон. наук, проф. Н. О. Кондратенко,
канд. екон. наук, доц. М. О. Магомедова

Рецензент

С. І. Плотницька, доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту і адміністрування Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою менеджменту і адміністрування, протокол № 1 від 30 серпня 2018 р.

ЗМІСТ

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
2 ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ.....	7
2.1 Вибір теми дипломної магістерської роботи.....	7
2.2 Структура дипломної магістерської роботи.....	7
2.3 Зміст дипломної магістерської роботи.....	7
3 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ.....	12
3.1 Вимоги до оформлення основного тексту.....	12
3.2 Нумерація.....	13
3.3 Оформлення посилань на інформаційні джерела.....	14
3.4 Оформлення допоміжних матеріалів.....	15
4 ЗАХИСТ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ.....	18
4.1 Підготовка дипломної магістерської роботи до захисту та його організація.....	18
4.2 Критерії оцінювання дипломної магістерської роботи.....	20
5 МЕТОДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ.....	22
6 ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30
ДОДАТОК А Приклад оформлення змісту дипломної магістерської роботи.....	31

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Методичні рекомендації розроблені з урахуванням Закону України «Про вищу освіту», освітньої програми підготовки магістрів «Менеджмент організацій і адміністрування», вимог галузевого стандарту вищої освіти України «Засоби діагностики якості вищої освіти» зі спеціальностей: 8.03060101 – Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності), «Положення про організацію навчального процесу».

Другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності [1].

Дипломна магістерська робота є підсумковою кваліфікаційною роботою, яка дає можливість виявити рівень засвоєння студентом теоретичних знань та практичної підготовки, здатність до самостійної роботи за обраною спеціальністю на первинних посадах відповідно до узагальненого об'єкта діяльності. Дипломна магістерська робота є одним із видів індивідуальних робіт студента, оригінальним, завершеним дослідженням у галузі знань 07 – Управління та адміністрування, спеціальності 073 – Менеджмент та містить результати, що пропонуються для публічного захисту, за обраною темою.

Дипломна магістерська робота виконується державною мовою відповідно до напрямів наукових досліджень кафедри менеджменту і публічного адміністрування та має засвідчити рівень професійної та практичної підготовки випускника, здатність застосувати здобуті в університеті знання, вміння і практичні навички для вирішення складних науково-практичних завдань у менеджменті та адмініструванні організації, здобуті вміння та навички наукової роботи, здатність критично та креативно мислити, вміння відстоювати й аргументувати власний погляд під час захисту дипломної магістерської роботи.

Дипломна магістерська робота виконується на основі поглибленого вивчення спеціальної вітчизняної та зарубіжної літератури, передового досвіду з обраної проблематики, а також результатів власних досліджень реального об'єкта з метою вирішення певних наукових та прикладних завдань у сфері майбутньої професійної діяльності.

Мета виконання дипломної магістерської роботи – визначення рівня підготовленості студента до вирішення комплексу наукових і прикладних завдань відповідно до узагальненого об'єкта діяльності на підставі застосування системи теоретичних знань і практичних навичок, отриманих у процесі всього періоду навчання.

Виконання дипломної магістерської роботи забезпечує:

- систематизацію, закріплення, розширення та застосування знань студента під час виконання конкретних науково-дослідних і прикладних завдань;
- демонстрацію навичок самостійної роботи;
- оволодіння методикою наукового дослідження під час вирішення наукових та прикладних завдань.

Дипломна магістерська робота має бути написана державною мовою, науковим стилем, логічно й аргументовано.

Основні етапи підготовки та виконання дипломної магістерської роботи:

- вибір теми;
- складання та затвердження завдання на дипломну магістерську роботу;
- формування списку джерел інформації та їхнє ретельне вивчення;
- складання детального плану дипломної магістерської роботи;
- проведення досліджень за основними розділами;
- опрацювання та викладення результатів досліджень;
- оформлення дипломної магістерської роботи;
- рецензування (зовнішнє та внутрішнє);
- попередній захист дипломної магістерської роботи на випусковій кафедрі та отримання допуску до її захисту в екзаменаційній комісії (ЕК);
- захист дипломної магістерської роботи на засіданні ЕК.

Дипломна магістерська робота характеризується всіма ознаками наукової праці. Це, зокрема, означає, що в ній має бути згенеровано нову чи відносно нову інформацію. Елементами новизни можна вважати поглиблений аналіз і встановлення причинно-наслідкових зв'язків виникнення та розв'язання проблемної ситуації, внесення пропозицій щодо тлумачення певних понять, управлінських процесів, явищ, застосування чи поглиблене розуміння та використання нових термінів і понять, пропозицій та рекомендацій щодо внесення змін до менеджменту організації, удосконалення роботи відповідних структурних підрозділів, розробку та вдосконалення методичних підходів, стратегій, планів, бізнес-планів, проектів (інноваційних, інвестиційних), удосконалення систем інформаційного забезпечення тощо.

Отримання нових знань за результатами магістерської роботи означає, що її автор довів спроможність до інноваційної професійної діяльності, прийняття власних обґрунтованих рішень. Це, насамперед, творча діяльність.

2 ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

2.1 Вибір теми дипломної магістерської роботи

Тема дипломної магістерської роботи має бути актуальною та спрямована на вирішення певної проблеми, що існує в менеджменті організації. Назва теми має бути чіткою, лаконічною та містити однозначне тлумачення. Тематику дипломних магістерських робіт формує випускова кафедра (менеджменту і публічного адміністрування), відповідно до ГСВОУ підготовки магістрів зі спеціальності 073 – Менеджмент.

2.2 Структура дипломної магістерської роботи

Дипломна магістерська робота складається з:

- титульної сторінки;
- завдання на дипломну магістерську роботу;
- змісту;
- переліку умовних позначень за необхідністю;
- вступу;
- основної частини, яка містить:
 - РОЗДІЛ 1. Теоретико-методичний;
 - РОЗДІЛ 2. Дослідницько-аналітичний;
 - РОЗДІЛ 3. Проектно-рекомендаційний;
- висновків;
- списку використаних джерел;
- додатків.

2.3 Зміст дипломної магістерської роботи

Титул є першою сторінкою дипломної магістерської роботи і оформляється відповідно до затвердженої форми. *Завдання* на дипломну магістерську роботу оформляється відповідно до затвердженої форми. Завдання підписує автор і керівник дипломної магістерської роботи, затверджує завідувач кафедри менеджменту і публічного адміністрування.

У дипломній магістерській роботі подається *перелік умовних позначень*, якщо в ній вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо.

Реферат дипломної магістерської роботи містить її загальну характеристику, а саме:

- інформацію щодо структури, кількості додатків, ілюстрацій, таблиць, використаних джерел;
- обсяг дипломної магістерської роботи у сторінках;
- стислий виклад основного змісту (за розділами), висновки та анотації.

Обсяг реферату рекомендований до 3-х сторінок з одиничним інтервалом та нумерацією сторінок окремо від нумерації сторінок дипломної магістерської роботи.

Першою сторінкою реферату є його титульний аркуш, який не нумерується.

В *анотації*, обсяг якої складає до 800 знаків, зазначається прізвище та ініціали студента, назва дипломної магістерської роботи, основний зміст та результати дослідження. Ключові слова – слова специфічної термінології за темою, які найчастіше зустрічаються в дипломній роботі, наводяться в називному відмінку.

Реферат дипломної магістерської роботи не потрібно підшивати разом із дипломною магістерською роботою!

Зміст дипломної магістерської роботи визначається її темою та розміщується безпосередньо після переліку умовних позначень, починаючи з нової сторінки. Зміст містить: вступ, послідовно перелічені назви всіх розділів, підрозділів і пунктів (за необхідністю), висновки, список використаних джерел, додатки (дод. А).

У *вступі* до дипломної магістерської роботи зазначається: проблема, що потребує вирішення, ступінь її дослідження; обґрунтовується актуальність обраної теми, формулюється мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження, методи наукових досліджень, наукова новизна; практичне значення одержаних

результатів, апробація результатів. Обсяг вступу не повинен зазвичай перевищувати 3–4 сторінки.

Актуальність теми подається у вигляді критичного аналізу та напрямів розв'язання проблеми, обґрунтування необхідності проведення досліджень за обраною темою.

Мета та завдання дипломної магістерської роботи мають бути чітко сформульованими та відображати тему дослідження.

Об'єкт дослідження дипломної магістерської роботи – це процес або явище, що створює проблемну ситуацію та обрані для вивчення.

Предметом дослідження дипломної магістерської роботи є соціально-економічні закономірності функціонування та розвитку об'єкта, різноманітні його якості, властивості тощо. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Об'єкт і предмет як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Методи досліджень – способи набуття достовірних наукових знань, умінь та практичних навичок у менеджменті організації та адміністрування.

Елементи наукової новизни повинні мати узагальнювальний характер і містити власні висновки та рекомендації з предмету дослідження.

Практичне значення одержаних результатів повинно містити результати самостійно проведених досліджень, що можуть бути впроваджені в діяльність організацій.

Апробація результатів роботи має містити назви наукових статей, тез доповідей, підготовлених за матеріалами роботи, виступи на науково-практичних конференціях.

Основна частина дипломної магістерської роботи складається з розділів (теоретико-методичного, дослідницько-аналітичного, проектно-рекомендаційного), підрозділів (пункти за необхідністю), які мають бути взаємопов'язані, а матеріал має бути викладений систематизовано, стисло, логічно й аргументовано з критичним аналізом теоретичних положень, методичних підходів, статистичних даних тощо. Наприкінці кожного розділу

формулюються висновки зі стислим узагальненням наукових результатів досліджень, що містяться в певному розділі.

У *першому теоретико-методичному розділі* основної частини розглядаються теоретичні та методичні аспекти проблеми, що досліджується, робиться аналітичний огляд літературних джерел, інших джерел інформації з предмета наукового дослідження, критично аналізуються різні погляди, здійснюється їхнє узагальнення, класифікація, визначаються основні фактори впливу на стан і розвиток досліджуваного об'єкта тощо. Теоретичне обґрунтування, сутність, значення, класифікаційні характеристики, історія та тенденції розвитку предмета дослідження, методичні підходи повинні мати елементи полемічності, розкривати власний погляд щодо предмета дослідження, що створює передумови для проведення у наступному розділі власних наукових досліджень.

Для обґрунтування висновків та тенденцій доцільно використовувати дані, опубліковані у відповідних енциклопедіях, монографіях, довідниках, наукових статтях, матеріалах Міжнародних і Всеукраїнських науково-практичних конференцій, зарубіжних джерелах інформації, наукових виданнях, що включені до наукометричних баз даних, зокрема Scopus та Web of Science.

У *другому дослідницько-аналітичному розділі* автор, використовуючи фактичний матеріал і зібрану статистичну інформацію, аналізує та розкриває зміст питань на прикладі конкретних організацій. Дослідження проблеми має здійснюватися на підставі накопиченого і систематизованого матеріалу, групування та обробки даних, що дозволяє проводити аналіз, виявити проблеми, що існують у менеджменті організації, обґрунтовувати пропозиції у наступному розділі щодо їхнього усунення. Текст дипломної магістерської роботи необхідно підкріпити офіційними документами, що наводяться у додатках.

Третій проектно-рекомендаційний розділ містить декілька взаємопов'язаних підрозділів (не менше двох), у яких надано конкретні науково обґрунтовані пропозиції, проектні пропозиції інноваційного характеру щодо

вдосконалення управління організацією, які спрямовані на підвищення ефективності її діяльності. У цьому розділі розкривають також зміст і результати власних наукових досліджень, подаються вдосконалені методичні підходи, методи і моделі тощо.

У **висновках** дипломної магістерської роботи підбиваються підсумки проведеного дослідження, наводяться одержані наукові та практичні результати, рекомендації щодо їхнього науково-практичного використання. Формулювання висновків повинно базуватися на матеріалах основної частини роботи **відповідно до визначених завдань**. Для формулювання висновків рекомендується апробація основних положень дослідження на наукових заходах. Обсяг висновків не повинен перевищувати 3–4 сторінки.

До **списку використаних джерел** потрібно включати джерела, які використані під час підготовки дипломної магістерської роботи та зробити посилання на них у тексті. Список складається із законодавчих актів, нормативних матеріалів, вітчизняної та зарубіжної літератури, спеціальної літератури, фахових видань, інформаційних ресурсів Інтернету. До нього не включають підручники та навчальні посібники.

У **додатках** наводяться допоміжні матеріали: копії документів, витяги із законодавчо-нормативних документів, звіти, інструкції, положення, правила, результати соціологічних та маркетингових досліджень, громіздкі таблиці, рисунки тощо.

Текст основної частини дипломної магістерської роботи має складати від 100 до 110 сторінок, без урахування списку літератури, який має складатися із 70–100 джерел інформації, та додатків!

На **слайди презентації** виноситься матеріал, що характеризує зміст кожного підрозділу дипломної магістерської роботи в вигляді узагальнення теоретичних понять, графіків, гістограм, блок-схем, діаграм, методичних підходів (формул), таблиць, моделей тощо. Слайди презентації містять титульний аркуш (1-й аркуш), мету, завдання, об'єкт, предмет, наукову новизну, апробацію результатів (2-й аркуш). Останній слайд презентації

містить висновки, що розкривають виконання завдань, визначених у вступі. Кількість слайдів презентації має бути від 10 до 15. Слайди мають бути пронумеровані. Нумерація слайдів починається з другого слайду.

Роздруковані слайди у 4-х примірниках на паперовому носії формату А4 надають секретарю ЕКу та в електронному вигляді – у день захисту роботи разом із пояснювальною запискою до дипломної магістерської роботи. Титульний аркуш слайдів презентації має підписати студент (ка) і керівник. Один екземпляр комплекту слайдів у паперовому вигляді здають секретарю ЕК окремо від пояснювальної записки.

3 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

3.1 Вимоги до оформлення основного тексту

Текст дипломної магістерської роботи набирають на комп'ютері через 1,5 міжрядкові інтервали (29–30 рядків на сторінці), друкують за допомогою принтера на одному боці аркуша (крім завдання, яке друкують з обох боків) білого паперу формату А4 (210мм x 297 мм); шрифт текстового редактора Word Times New Roman, розмір 14 пт. Поля: зліва – не менше 25 мм, справа – не менше 10 мм, зверху і знизу – не менше 20 мм. Шрифт друку має бути чітким, щільність тексту – однаковою.

Кожну структурну частину роботи починають з нової сторінки. Заголовки структурних частин роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту по центру сторінки (без крапки).

Зміст має відповідати плану дипломної роботи. На сторінці зі змістом навпроти кожної складової дипломної магістерської роботи проставляються номери сторінок, які вказують на початок структурної частини дипломної магістерської роботи, підрозділу, пункту (за наявністю).

Якщо у роботі наводяться маловідомі скорочення, нові символи, позначення, то їхній перелік надається перед вступом і має назву «*Перелік умовних позначень*». Перелік потрібно друкувати у дві колонки, у лівій за абеткою наводять скорочення, у правій – детальне розшифрування.

3.2 Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, додатків, рисунків, таблиць подають *арабськими цифрами* без знака «№». Нумерація сторінок дипломної магістерської роботи має бути наскрізною (включаючи ілюстрації) і проставлятися у правому верхньому куті аркуша без крапки.

Першою сторінкою є титульний аркуш, який входить до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші, аркушах завдання, які друкуються з двох боків, та аркушах змісту номер сторінки не ставиться. Нумерація сторінок проставляється з другої сторінки вступу.

На титульному аркуші пояснювальної записки дипломної магістерської роботи зазначають повну назву міністерства/відомства, заклад вищої освіти, випускової кафедри; тему роботи; дані про студента, керівника та рецензента, місто подання дипломної магістерської роботи до захисту. Скорочення у назвах не допускаються.

Текст *основної частини* дипломної магістерської роботи поділяють на розділи та підрозділи (пункти за необхідністю). Кожний розділ починають з нової сторінки.

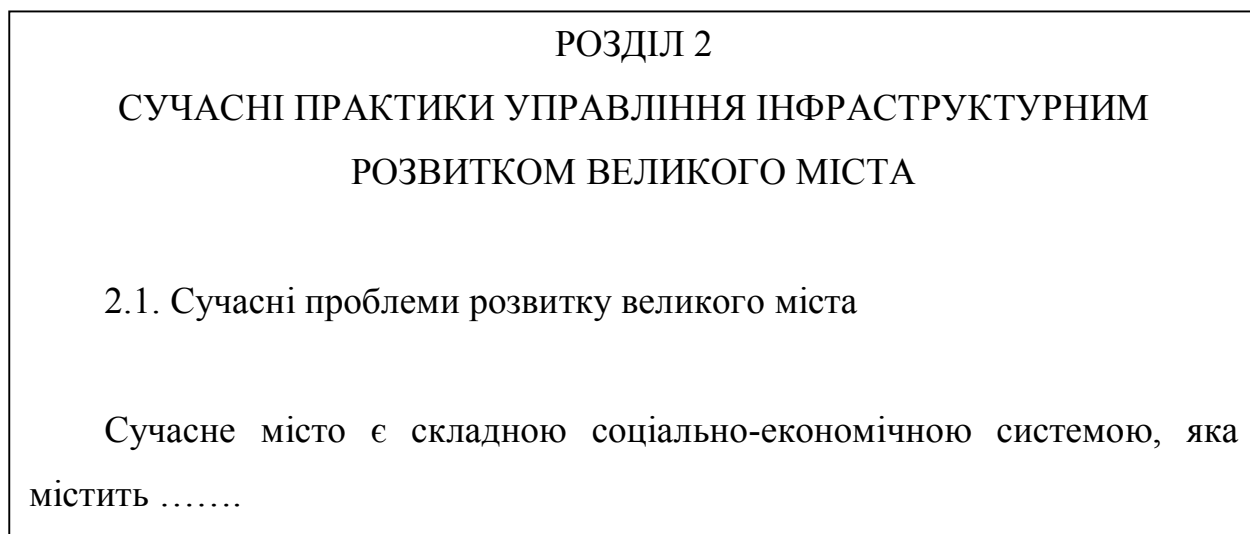
Складники дипломної магістерської роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» не нумерують.

Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», без крапки та з нового рядка друкують заголовки розділу великими літерами симетрично до тексту.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. Наприкінці номера підрозділу ставиться крапка. Наприклад: «2.1.» (перший підрозділ другого розділу), за якою у тому самому рядку

зазначають заголовок підрозділу, який друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Наприкінці заголовка крапки не ставлять.

Приклад:

3.3 Оформлення посилань на інформаційні джерела

Під час роботи з різними джерелами науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст у дипломній магістерській роботі, оскільки найменше скорочення може спотворити зміст, викладений автором. Посилання в тексті на джерела наводять у квадратних дужках із зазначенням джерела та сторінки. Перша цифра у квадратних дужках відповідає номеру джерела у списку використаних джерел, друга – номеру сторінки, наприклад [32, С. 85].

До списку використаних джерел включаються джерела інформації, що використані в процесі підготовки дипломної магістерської роботи. На кожне джерело має бути посилання по тексту роботи. Усі джерела вказуються мовою видання. Під час складання списку використаних джерел необхідно дотримуватися національного стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання.

3.4 Оформлення допоміжних матеріалів

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу та порядкового номера ілюстрації через крапку.

Приклад:

...на посаді). Введенням посадових інструкцій досягається певний ряд організаційних цілей (рис. 2.1).

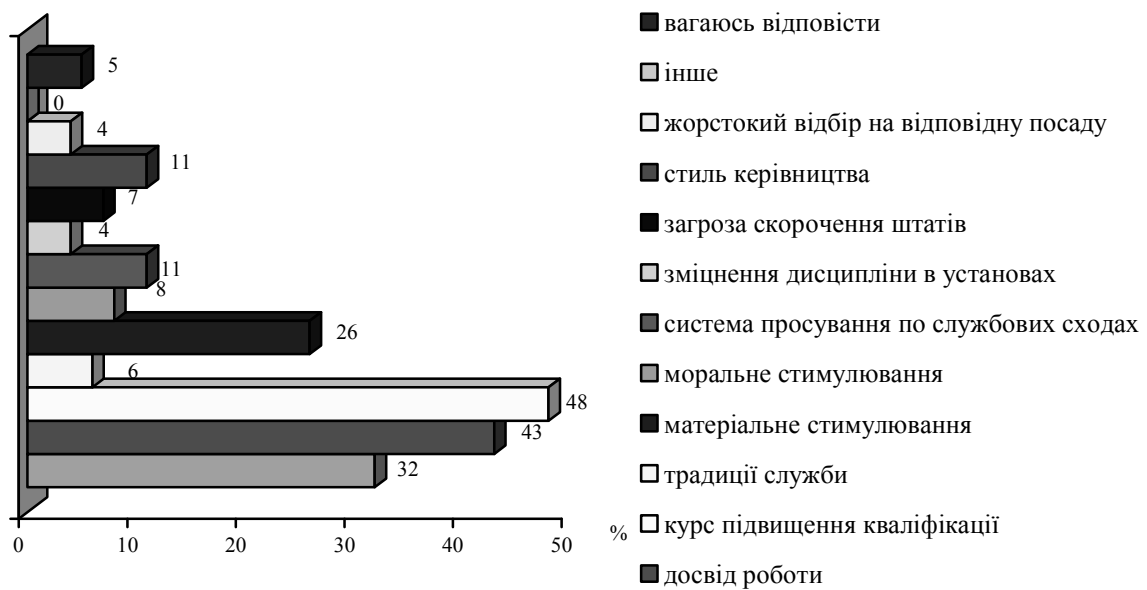

Рис. 2.1. Розподіл відповідей на запитання: «Які чинники, на Ваш погляд, сприяють підвищенню ерудованості працівників та бажанню бути поінформованим?»

Номер, назву ілюстрації та пояснювальні підписи розміщують *відступом з абзацу* послідовно під ілюстрацією, відокремлених крапкою.

Ілюстрації потрібно наводити безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації, розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Ілюстрацію, розміри якої більше формату А4, рекомендується розміщувати у додатках.

Цифровий матеріал зазвичай оформлюють у вигляді *таблиць*. Таблицю потрібно розміщувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці.

Приклад:

Теоретичні підходи до узагальнення поняття «розвиток» подано у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Трактування поняття «розвиток»

Автори [джерело]	Визначення поняття «розвиток»
1	2
Академічний тлумачний словник української мови [32, с. 25]	Процес, внаслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого
Авдошина З.А. [1, с. 56]	Розвиток – це придбання нової якості, необхідного для прогресивних змін, пристосування до нових умов середовища, який характеризує зміни у предметах, засобах праці і в самій людині
Ансофф І. [2, с. 67]	Питання не стільки того, що є, скільки того, що може бути зроблено з тим, що є. Це складний і суперечливий процес, під час якого система збільшує свої можливості із задоволення потреб її елементів та інших систем, що перебувають у зовнішньому середовищі стосовно неї. Стосовно окремої людини, розвиток – це процес, під час якого індивіди збільшують свої можливості із задоволення власних та чужих потреб і бажань

На всі таблиці та рисунки мають бути посилання в тексті. У тексті слово «таблиця» пишуть скорочено. Наприклад «... у табл. 1.1». У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації скорочено пишуть слово «дивись», наприклад, «див. табл. 1.1».

Таблиці нумерують арабськими цифрами наскрізною нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що наводяться у додатках. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, таблиця 1.1 (перша таблиця першого розділу).

Назву таблиці друкують жирним шрифтом малими літерами (крім першої великої) і розміщують над таблицею. Назва має бути стислою і відбивати зміст матеріалу, поданого у таблиці. Слово «Таблиця» розміщують з правого боку у верхньому куту зверху назви таблиці, з інтервалом за текстом записки. У разі,

коли таблиця переходить до наступної сторінки, то на наступній сторінці пишуть «продовження табл. 1.1, пропускають рядок, повторяють шапку таблиці і подають її продовження.

Формули нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу та порядкового номера формули в розділі, відокремлених крапкою. Номер формули зазначають на рівні формули у круглих дужках у крайньому правовому положенні, наприклад: (2.1) (перша формула другого розділу). Посилання на формули надають порядковим номером формули в дужках, наприклад: «... у формулі (2.1)».

Приклад:

Частка впливу i -го показника-фактора (α_i), як відношення коефіцієнта еластичності цього показника-фактора до загальної еластичності, визначається за такою формулою:

$$\alpha_i = \frac{E_i}{\sum_{i=1}^n E_i}, \quad (2.1)$$

де α_i – частка впливу i -го показника-фактора;

E_i – коефіцієнт еластичності i -го показника-фактора;

$i = \overline{1, \dots, n}$ – кількість факторів.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів формули наводять під нею в тій послідовності, в якій вони подані у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта записують з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки. Кожна формула відокремлюється від тексту одним вільним рядком.

Додатки оформлюють як продовження дипломної магістерської роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті.

Кожний додаток друкується з нової сторінки. З правого боку рядка малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток_» (але без знака «№») і велика літера, що позначає додаток. Наприклад, «Додаток Б».

Додатки позначаються великими літерами української абетки, за винятком Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ї. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Текст кожного додатка може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. Якщо зміст додатка не вміщується на одну сторінку, то на наступній сторінці у верхньому правому куті зазначається «Продовження додатка...».

4 ЗАХИСТ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

4.1 Підготовка дипломної магістерської роботи до захисту та його організація

Державна атестація магістра передбачає захист дипломної магістерської роботи, яка є підсумком навчання за обраною спеціальністю, освітньою програмою. До захисту дипломної магістерської роботи допускаються студенти, які успішно виконали навчальний план підготовки магістра. Дипломна магістерська робота подається керівникові для перевірки у строки, визначені у завданні на виконання дипломної магістерської роботи.

Керівник надає *відгук* про дипломну магістерську роботу, у якому визначаються: актуальність дослідження; ефективність використання наукових методів дослідження, ступінь досягнення мети дослідження, вирішення визначених завдань, рівень наукової новизни, практичну значущість результатів, особисті якості виконавця дипломної магістерської роботи щодо здобутих у процесі навчання теоретичних знань та рівня практичної підготовки, вміння самостійно вирішувати наукові та практичні завдання, логічно систематизувати, аргументовано викладати матеріал і робити висновки; оцінювати перспективність та ефективність запропонованих

рекомендацій, критично ставитися до недоліків роботи (за наявності), оцінка дипломної магістерської роботи.

Дипломна магістерська робота обов'язково повинна мати відгук (*рецензію*) зовнішнього рецензента. Рецензентами можуть бути фахівці-практики, науковці, провідні викладачі ЗВО тощо.

Під час рецензування дипломної магістерської роботи рекомендується визначити:

- актуальність теми;
- новизну визначення і повноту розроблення завдань;
- використання наукових методів дослідження;
- обґрунтованість висновків і пропозицій;
- участь студента (ки) у проведених дослідженнях, теоретичній та аналітичній обробці отриманих результатів, формулюванні наукового положення/ідеї/методичного підходу;
- вміння студента чітко, грамотно й аргументовано викладати матеріал, правильно оформлювати його;
- недоліки щодо змістової частини роботи та оформлення.

Рецензія надається письмово і повинна містити загальний висновок щодо рекомендацій до захисту (рекомендовано або не рекомендовано) у ЕК і оцінку роботи.

Попередній захист дипломної роботи студент проходить на випусковій кафедрі. Студенти, дипломні магістерські роботи яких на попередньому захисті були оцінені позитивно, допускаються до захисту на засіданні ЕК.

Захист дипломної магістерської роботи відбувається прилюдно на засіданні ЕК, склад якої затверджується у встановленому порядку. Студент (ка) готує для виступу доповідь та ілюстраційні матеріали (слайди презентації) до неї. Під час прилюдного захисту студент (ка) доповідає і демонструє основні положення результатів дослідження, відповідає на запитання членів ЕК, присутніх на захисті фахівців. Секретар ЕК протоколює процедуру захисту.

4.2 Загальні критерії оцінювання дипломної магістерської роботи

Автор дипломної магістерської роботи має продемонструвати вміння: логічно та аргументовано викладати матеріал, коректно використовувати статистичні, математичні та інші методи, проводити власні дослідження; володіння навичками узагальнення, формулювання висновків; працювати з інформаційними джерелами, ініціювати та обґрунтовувати інноваційні підходи та напрями вирішення завдань, що досліджуються.

Критерії оцінювання дипломної магістерської роботи:

- чіткість, повнота та послідовність розкриття кожного питання і теми роботи загалом;
- чіткість стилю викладання;
- відсутність орфографічних і синтаксичних помилок;
- правильне оформлення роботи відповідно до діючих вимог.

Дипломна магістерська робота, у якій розкрито тему, прореферовано необхідні літературні джерела, проаналізовано відповідні інформаційні та статистичні бази даних, проведено дослідження, сформульовано висновки без необхідного їх обґрунтування допускається до захисту з оцінкою «задовільно».

Робота, у якій зроблено власне оцінювання використаних джерел інформації, самостійно проаналізовано зібраний матеріал, звітні дані підприємства, організації, на базі яких виконувалася робота, проведено комплексні дослідження, зроблено висновки та сформульовано пропозиції, але вони не є достатньо аргументованими, може бути оцінена на «добре».

Робота, у якій зроблено власне оцінювання та узагальнення різних джерел інформації, використано сучасні методи наукового дослідження, побудовано формалізовану модель проблеми, проведено комплексні наукові дослідження, розрахунки і на їхній підставі – аргументовано висновки та обґрунтовано пропозиції, а результати наукового дослідження опубліковані у наукових виданнях та/або матеріалах наукових конференцій, може бути оцінена на «відмінно».

Результати захисту дипломних магістерських робіт оцінюються з використанням Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) (за шкалою «А»; «В»; «С»; «D»; «Е»; «FX», «F»). (табл. 1);

- національної системи («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»);
- власної системи університету (наприклад, за 100-бальною шкалою);
- комплексної системи оцінювання.

Таблиця 1

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС
90–100	відмінно	A
82–89	добре	B
74–81		C
64–73	задовільно	D
60–63		E
35–59	незадовільно з можливістю повторного складання	Fx
0–34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	F

За результатами публічного захисту дипломної магістерської роботи на закритому засіданні ЕК більшістю голосів приймається рішення щодо оцінки захисту (враховуючи відгуків керівника, зовнішнього рецензента, зміст доповіді, відповіді на запитання).

5 МЕТОДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Відомо, що нові наукові результати і раніше накопичені знання перебувають у діалектичній взаємодії. Не можна відкидати факти тільки тому, що їх важко пояснити або знайти їм практичне застосування. У науці мало встановити якийсь новий науковий факт, важливо дати йому пояснення з позицій сучасної науки, з'ясувати його загальнопізнавальне, теоретичне або практичне значення. Ідеї народжуються із практики, спостереження за процесами, явищами.

Нова ідея – не просто зміна уявлення про об'єкт дослідження шляхом чіткого обґрунтування – це якісний стрибок думки за межі сприйнятих почуттями даних і перевірених рішень. Розвиток ідеї до стадії вирішення.

Метод – це сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного завдання. Фактично різниця між методом і теорією має функціональний характер: формуючись як теоретичний результат попереднього дослідження, метод виступає як вихідний пункт та умова майбутніх досліджень.

У кожному науковому дослідженні можна виділити два рівні:

- 1) емпіричний, на якому відбувається процес накопичення фактів;
- 2) теоретичний – досягнення синтезу знань (у формі наукової теорії).

Згідно з названими рівнями загальні методи пізнання можна поділити на три групи:

- методи емпіричного дослідження;
- методи, що використовуються на емпіричному та теоретичному рівнях;
- методи теоретичного дослідження.

Методи емпіричного дослідження

Спостереження – це систематичне цілеспрямоване вивчення об'єкта, що відповідає таким вимогам:

- проводиться для певного, чітко визначеного завдання);
- виконується за планом, складеним відповідно до завдання спостереження;
- спостерігаються лише певні сторони явища, котрі цікавлять під час дослідження;
- спостерігач активно шукає потрібні об'єкти, риси явища;
- ведеться безперервно або за певною системою.

Спостереження як метод пізнання дає змогу отримати первинну інформацію у вигляді сукупності емпіричних тверджень. Емпірична сукупність утворює первинну схематизацію об'єктів реальності – вихідних об'єктів наукового дослідження.

Порівняння – це процес встановлення подібності або відмінностей предметів та явищ дійсності, а також знаходження загального, притаманного двом або кільком об'єктам. Метод порівняння досягне результату, якщо виконуються такі вимоги:

- можуть порівнюватися тільки такі явища, між якими можлива деяка об'єктивна спільність;
- порівняння має здійснюватися за найбільш важливими, суттєвими (щодо конкретного завдання) рисами.

Різні об'єкти чи явища можуть порівнюватися безпосередньо або опосередковано через їхнє порівняння з будь-яким іншим об'єктом (еталоном). У першому випадку зазвичай отримують якісні результати. Порівняння ж об'єктів з еталоном надає можливість отримати кількісні характеристики. Такі порівняння називають вимірюванням. За допомогою порівняння інформація стосовно об'єкта здобувається двома шляхами:

- безпосередній результат порівняння;
- результат обробки первинних даних (вторинна або похідна інформація).

Вимірювання – це визначення числового значення певної величини за допомогою одиниці виміру. Вимірювання передбачає наявність таких основних елементів:

- об'єкта вимірювання;
- методу вимірювання.

Експеримент – це такий метод вивчення об'єкта, за яким дослідник активно і цілеспрямовано впливає на нього завдяки створенню штучних умов, необхідних для виявлення відповідної властивості.

Перевагами експериментального вивчення об'єкта є такі:

- у процесі експерименту можна вивчати явище «у чистому вигляді», звільнившись від побічних факторів, які затінюють основний процес;
- в експериментальних умовах можна дослідити властивості об'єктів;
- повторюваність експерименту: можна проводити досліди стільки разів, скільки це потрібно.

Методи, що застосовуються на емпіричному та теоретичному рівнях

Абстрагування – відхід у думці від несуттєвих властивостей, зв'язків, відношень предметів і виділення декількох рис, котрі цікавлять дослідника. Процес абстрагування має два ступені. Абстрагування може застосовуватися до реальних і абстрактних об'єктів. Абстрагування дає змогу замінити у пізнанні складне простим, але таким простим, котре відбиває основне в цьому складному. Результат абстрагування часто виступає як специфічний метод дослідження, а також як елемент складніших за своєю структурою методів експерименту – аналізу і моделювання.

Аналіз і синтез. Аналіз – метод пізнання, який дає змогу поділяти предмети дослідження на складники. Синтез, навпаки, припускає з'єднання окремих частин чи рис предмета в єдине ціле. Аналіз та синтез взаємопов'язані, вони становлять єдність протилежностей.

Індукція та дедукція. Дедуктивною звать таку розумову конструкцію, у котрій висновок щодо якогось елемента множини робиться на підставі знання загальних властивостей всієї множини. Змістом дедукції як методу пізнання є

використання загальних наукових положень під час дослідження конкретних явищ. Під індукцією розуміють перехід від часткового до загального, коли на підставі знання про частину предметів класу робиться висновок стосовно класу загалом. Дедукція та індукція – взаємопротилежні методи пізнання.

Моделювання – метод, який ґрунтується на використанні моделі як засобу дослідження явищ і процесів. Під моделями розуміють системи, що замінюють об'єкт пізнання і є джерелом інформації стосовно нього. Моделі – це такі аналоги, подібність яких до оригіналу суттєва, а розбіжність несуттєва. Моделі поділяють на два види: матеріальні та ідеальні. Матеріальні моделі втілюються у певному матеріалі: дереві, металі, склі і т. ін. Ідеальні моделі фіксуються в таких наочних елементах, як креслення, рисунок, схема, комп'ютерна програма тощо. Метод моделювання має таку структуру:

- визначення завдання;
- створення або вибір моделі;
- дослідження моделі;
- перенесення знань із моделі на оригінал.

Методи теоретичних досліджень

Ідеалізація – це конструювання об'єктів, які не існують насправді або практично. Мета ідеалізації: позбавити реальні об'єкти деяких притаманних їм властивостей і наділити ці об'єкти певними нереальними і гіпотетичними властивостями. Будь-яка ідеалізація правомірна лише у певних межах.

Формалізація – метод вивчення різноманітних об'єктів шляхом відображення їхньої структури у знаковій формі за допомогою штучних мов, наприклад мовою математики.

Аксиоматичний метод – метод побудови наукової теорії, за якого деякі твердження приймаються без доведень, а всі інші знання виводяться з них відповідно до певних логічних правил.

Гіпотеза та припущення. У становленні теорій як системи наукового знання найважливішу роль відіграє гіпотеза. Гіпотеза є формою осмислення

фактичного матеріалу, формою переходу від фактів до законів. Розвиток гіпотези відбувається за трьома стадіями:

- накопичення фактичного матеріалу і висловлювання на його основі припущень;

- формування гіпотези, тобто виведення наслідків із зробленого припущення, розгортання на його основі прийнятної теорії;

- перевірка отриманих результатів на практиці і на її підставі уточнення гіпотези. Якщо під час перевірки наслідок відповідає дійсності, то гіпотеза перетворюється на наукову теорію.

Гіпотези (як і ідеї) мають імовірнісний характер. На їхній підставі відбувається систематизація раніше накопичених знань і здійснюється пошук нових наукових результатів. У цьому сутність і призначення гіпотези як форми розвитку науки.

Системний підхід полягає у комплексному дослідженні великих і складних об'єктів (систем), дослідженні їх як єдиного цілого із узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин. Із огляду на цей принцип, потрібно вивчити кожен елемент системи у його зв'язку та взаємодії з іншими елементами, виявити вплив властивостей окремих частин системи на її поведінку загалом, встановити емерджентні властивості системи і визначити оптимальний режим її функціонування. Ускладнення задач та об'єктів дослідження викликає необхідність розподілення (декомпозиції) системи на системи нижчого рівня (підсистеми), які досліджуються автономно, із обов'язковим урахуванням подальшого узгодження цілей кожної підсистеми із загальною метою системи.

Отже, декомпозиція наперед визначає створення ієрархії системи. Застосування декомпозиції зумовлене не тільки неможливістю охопити неосяжне, але й різноманітністю елементів складної системи і, як наслідок, необхідністю залучення фахівців різного профілю. Фактично, декомпозиція – це операція аналізу системи. Природно, що дослідження менш складних систем нижчого рівня простіше та зручніше. Проте наступне погодження

функціонування підсистем (операція синтезу) становить суттєво складніше завдання, ніж дослідження окремих підсистем. Тут основні труднощі пов'язані з емерджентністю системи.

Теорія – система знань, яка описує і пояснює сукупність явищ певної частки дійсності і зводить відкриті в цій галузі закони до єдиного об'єднувального початку. Теорія будується на результатах, отриманих на емпіричному рівні досліджень. У теорії ці результати впорядковуються, вписуються у струнку систему, об'єднану загальною ідеєю, уточнюються на підставі введених до теорії абстракцій, ідеалізацій та принципів. Теорія має бути евристичною, конструктивною і простою.

Необхідно пам'ятати, що вирішальною основою наукового пізнання є практика.

6 ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Увесь процес підготовки дипломної магістерської роботи можна приблизно подати у вигляді такої загальної схеми:

1. Обґрунтування актуальності обраної теми.
2. Визначення мети і конкретних завдань дослідження.
3. Визначення об'єкта і предмета дослідження.
4. Вибір методів (методики) проведення дослідження.
5. Опис процесу дослідження.
6. Обговорення результатів дослідження.
7. Формулювання висновків і оцінка одержаних результатів.

Проте необхідно звернути увагу на більш розгорнуту схему підготовки дипломної магістерської роботи, яка складається з таких етапів:

1. Вибір теми дипломної роботи.
2. Формування джерел інформації та їхнє вивчення.
3. Складання робочого плану дипломної магістерської роботи. Робочий план дипломної роботи допомагає студенту скласти його керівник, до

обов'язків якого належить також робота зі складання календарного графіка роботи студента. Науковий керівник: рекомендує потрібну літературу, довідкові, статистичні матеріали та інші джерела за темою дипломної магістерської роботи; проводить систематичні, передбачені розкладом консультації; оцінює зміст виконаної дипломної роботи як частинами, так і в цілому; дає згоду на подання дипломної магістерської роботи на захист.

4. Написання вступу.

5. Написання першого (теоретико-методологічного) розділу, який має узагальнювати предметну галузь об'єкта дослідження; підготовка висновків до 1 розділу;

6. Написання другого (дослідницько-аналітичного) розділу, у результаті чого виявляються проблеми, шляхи вирішення яких необхідно запропонувати в третьому розділі; підготовка висновків до 2 розділу;

7. Написання третього (проектно-рекомендаційного) розділу, який містить науково обгрунтовані заходи інноваційного вирішення виявлених проблем та обгрунтовує економічну, соціальну або економічну і соціальну ефективності реалізації запропонованих заходів інноваційного вирішення проблем; підготовка висновків до 3 розділу;

9. Написання загальних висновків. Для цього наводяться одержані наукові та практичні результати, рекомендації щодо їхнього науково-практичного використання. Формулювання висновків повинно базуватися на матеріалах основної частини роботи відповідно до визначених завдань. Для формулювання висновків та ґрунтовних пропозицій рекомендується апробація основних положень дослідження на наукових заходах.

10. Винесення матеріалу дипломної роботи за кожним підрозділом у презентаційні слайди.

11. Написання доповіді по дипломній магістерській роботі. При написанні доповіді по дипломній магістерській роботі потрібно врахувати, що значна частина матеріалу викладена на плакатах (слайдах), тому в доповіді викладають коментарі (але не повторення!) до ілюстративного матеріалу. Доповідач

повинен враховувати, що полемічний характер доповіді викликає інтерес слухачів і підвищує їхню активність!

12. Рецензування дипломної магістерської роботи зовнішнім і внутрішнім рецензентами.

13. Подання дипломної роботи на попередній розгляд комісії, яка складається з провідних фахівців випускової кафедри.

Дипломна магістерська робота має бути перевірена на плагіат і відповідати прийнятним критеріям антиплагіату!

14. Захист дипломної магістерської роботи, у разі її відповідності діючим вимогам.

За зміст дипломної магістерської роботи та її своєчасну підготовку відповідно до графіка відповідають автор (студент (ка)) і керівник!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Закон України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

2. Положення про організацію освітнього процесу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://www.kname.edu.ua/images/Files/Normativny_Dokumenty/Pologennya_Pro_organizaciyu_osvitn_procesu_2016_Edited_02.pdf

3. Тематика та методичні вказівки до виконання дипломних магістерських робіт для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» зі спеціальності 8.03060101 – Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності). [Електронний ресурс] / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. : М. М. Новікова, Н. О. Кондратенко. – Харків : ХНУМГ, 2014. – 41 с. – Режим доступу :
http://www.kname.edu.ua/images/Files/Normativny_Dokumenty/Pologennya_Pro_organizaciyu_osvitn_procesu_2016_Edited_02.pdf

4. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичні поради / Автор-упорядник Л. А. Пономаренко. – Київ : Редакція «Бюлетеня ВАК України» Вид-во «Толока», 2001. – 80 с.

ДОДАТОК А

Приклад оформлення змісту дипломної магістерської роботи

ЗМІСТ

Вступ.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ.....	7
1.1 Теоретичні основи системи управління організацією.....	7
1.2 Зовнішнє та внутрішнє середовище системи управління організацією.....	16
1.3 Методичні підходи до управління організацією.....	27
Висновки до розділу 1.....	38
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	40
2.1 Аналіз організаційних основ управління.....	40
2.2 Аналіз господарської діяльності організації.....	50
2.3 Фінансовий аналіз.....	60
Висновки до розділу 2.....	70
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ.....	72
3.1 Шляхи удосконалення системи управління організацією.....	72
3.2 Організаційні заходи щодо забезпечення ефективного функціонування системи управління.....	81
3.3 Реалізація методичного підходу до комплексного оцінювання результативності системи управління організацією.....	90
Висновки до розділу 3.....	98
ВИСНОВКИ.....	100
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	103
ДОДАТКИ.....	113

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації

до виконання дипломних магістерських робіт

*(для студентів на здобуття другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності 073 – Менеджмент)*

Укладачі: **НОВІКОВА** Марина Миколаївна,
КОНДРАТЕНКО Наталія Олегівна,
МАГОМЕДОВА Марина Олександрівна

Відповідальний за випуск *М. К. Гнатенко*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2017, поз. 366 М

Підп. до друку 08.11.2018. Формат 60 × 84/16.

Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 1,2.

Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.